

Dialogul expectanțelor diferite: corespondența dintre teologii luterani din Tübingen și Ieremia II, patriarhul Constantinopolului*

GABRIEL-VIOREL GÂRDAN

The letter exchange between the ecumenical Patriarch Jeremiah II of Constantinople (1536–1595) and the Tübingen theologians are ecumenical documents of great importance and interest. These letters represent the first systematic exchange of theological ideas between the Orthodox East and the Protestant branch of the Western Christianity, the first conscious and long-lasting confrontation between these two Christian branches. This study aims at emphasizing “the meeting” of the academic representatives of the 16th century Lutheranism – the Tübingen theologians – and the ecumenical Patriarch Jeremiah II of Constantinople, the context, the premises, the expectations, the stages and the consequences of these epistolary contacts, and at underlining the dogmatic importance of the Patriarch’s answers that resulted from the Lutheran doctrinal challenges in an age considered by many as an age of Eastern theological silence.

Keywords: *dialogue, letters, Orthodoxy, Protestantism, Lutheranism, ecumenism, truth*

Din punctul de vedere al istoriei bisericești, pentru protestanți, secolul XVI nu a fost numai secolul despărțirii de trecut, ci și cel al întâlnirii cu trecutul. A fost secolul în care reformatorii au rupt legăturile cu trecutul lor catolic, chiar dacă n-au reușit să șteargă definitiv urmele lui. A fost, de asemenea, secolul întâlnirii anamnetice cu trecutul, cu Tradiția Bisericii primare, chiar dacă n-au reușit să pătrundă deplin și să asimileze existențial sensul ei.

Întâlnirea dintre ortodoxie și luteranism a fost o întâlnire între două identități care revendicau posesia adevărului în aceeași măsură. Ortodocșii îl revendicau în virtutea faptului că au păstrat neștirbită de-a lungul istoriei Tradiția autentică a creștinismului primar, iar luteranii prin pretenția de reîntoarcere la aceeași Tradiție a creștinismului primar.¹

Scrisorile schimbate între patriarhul ecumenic Ieremia II (1536–1595)² și teologii de la Tübingen sunt documente ecumenice de mare importanță și

---

* Într-o primă formă materialul a fost publicat cu titlul „Dialogul dintre teologia cuvântului și teologia misterului. Corespondența între teologii luterani de la Tübingen și Patriarhul Ieremia al II-lea”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, 53 (2/2008), p. 53-72

¹ Daniel Benga, *Marii reformatori luterani și Biserica Ortodoxă. Contribuții la tipologia relațiilor luterano-ortodoxe din secolul al XI-lea*, București 2003, p. 25.

² Cercetătorii nu au ajuns încă la un acord în privința datei nașterii viitorului patriarh ecumenic. Unii avansează ca dată anul 1530, alții 1535, iar alții 1536. Pentru detalii vezi: George Mastrantonis, *Augsburg and Constantinople, The Correspondence between the Tübingen*